

INTERJĘZYKOWA KOMPETENCJA PRAGMATYCZNA: 'AKCENT PRAGMATYCZNY' W PODŁUŻNYM STUDIUM NABYWANIA JĘZYKA ANGIELSKIEGO JAKO OBCEGO W POLSCE

Streszczenie

Monografia prezentuje nabywanie kompetencji pragmatycznej (KP) w języku obcym, na przykładzie języka angielskiego, w ujęciu teoretycznym i empirycznym, ze szczególnym odniesieniem do Polaków uczących się tego języka.

W rozdziale pierwszym omówiono te z zagadnień pragmatycznych, które są niezbędne, aby móc wyznaczyć miejsce pragmatyki w procesie nauczania i uczenia się języka obcego. Autorka omawia w nim współczesne rozumienie terminów, takich jak: pragmatyka i makropragmatyka, język konwencjonalny, grzeczność i niegrzeczność językowa, pragmalingwistyka, socjopragmatyka, nieporozumienia na tle pragmatycznym. Rozdział ten zamyka teza, iż kultury nadają odmienną wagę uwarunkowaniom socjopragmatycznym (dystans do władzy, dystans społeczny, ranking praw i obowiązków, itd.), co przekłada się na różnice w pragmalingwistycznych realizacjach poszczególnych wypowiedzi. Stanowi to potencjalne źródło nieporozumień, nie tylko między przedstawicielami różnych kultur. Bazując na tym wniosku, autorka kończy ten rozdział podkreśleniem znaczenia wykształcania kompetencji pragmatycznej na zajęciach języka obcego.

Rozdział drugi wprowadza w tematykę drugiego członu tytułu pracy – interjęzyka – i stanowi integralną całość z rozdziałem pierwszym. Wykorzystując zagadnienia z zakresu badań nad wpływami międzyjęzykowymi, autorka poświęca kolejne sekcje tego rozdziału zależnościom między zaawansowaniem językowym a rozwijaniem kompetencji pragmatycznej, w tym jego tempem. Na tej podbudowie stawia tezę, że zwłaszcza osoby dorosłe, uczące się języka obcego, dysponują znaczną kompetencją socjopragmatyczną, wywodzącą się w dużej mierze z języka ojczystego, co stanowi ich zdecydowany atut, który niestety rzadko wykorzystuje się w procesie nauczania.

W rozdziale trzecim praca przechodzi do zagadnienia uczenia się i/lub nabywania kompetencji pragmatycznej w języku nierodzimym, koncentrując się zwłaszcza na wpływie środowiska, w którym te procesy zachodzą (w warunkach endo- i egzolingwalnych). Oprócz zalet i wad obu środowisk, autorka omawia również procesy kognitywne towarzyszące nabywaniu KP. Pomimo tego, że autorka namawia do akceptującej postawy wobec niedostatków KP osób uczących się języków obcych, to wyraźnie też podkreśla, że poprawnie zaplanowany proces dydaktyczny powinien zwracać uwagę uczniów na fakt, iż nawet nieumyślne zachowanie pragmatyczne, które jest nieadekwatne do kontekstu

socjopragmatycznego, może w sposób istotny wpływać na relacje między uczestnikami danej interakcji.

Począwszy od rozdziału czwartego, praca zawęża swoją tematykę do zagadnienia, które stanowi konceptualizację KP w przeprowadzonym przez autorkę badaniu, tj. realizacji próśb. Oprócz omówienia elementów konstytutywnych tych aktów mowy, rozdział czwarty prezentuje również różnice między prósbami realizowanymi w języku polskim i angielskim, ze szczególnym uwzględnieniem czynników socjopragmatycznych i kulturowych, które je warunkują.

Rozdział piąty to przegląd dostępnych badań na temat KP z perspektywy kontrastywnej i interjęzykowej. W tym rozdziale autorka wyraźnie pokazuje, że chociaż badania kontrastywne mają dłuższą i bogatszą historię, a ich potencjał wiedzytwórczy jest obecnie mniejszy, to nadal podejście kontrastywne dominuje w obszarze badań nad kompetencją pragmatyczną. Brakuje badań dotyczących akwizycji KP, a badań podłużnych (rozciągniętych w czasie) nie ma właściwie wcale. Niniejsza książka wychodzi naprzeciw potrzebie badań w tym zakresie.

Rozdział szósty otwiera część empiryczną pracy i przedstawia cele, metodologię i wyniki wydłużonego w czasie badania mieszanego (jakościowo-ilościowego oraz podłużno-przekrojowego) nad rozwijaniem KP w języku angielskim jako obcym. Analizę zebranych danych i wnioski zawarto w rozdziale siódmym. Wyniki obu etapów badań są zbieżne i wskazują, że z powodu, między innymi, niewystarczającej świadomej ekspozycji na autentyczny język w procesie kształcenia, a zwłaszcza braku modułów wykształcających KP w toku studiów filologicznych, w tym tych na specjalizacji nauczycielskiej, uczestnicy jej badań nie wykazują znacznych postępów w nabywaniu KP. Autorka pokazuje to wyraźnie za pomocą statystycznego modelu logistycznego. Pomimo wyraźnej korelacji między użytymi zasobami pragmatycznymi a dystansem do władzy i dystansem społecznym oraz obowiązkami słuchacza, co świadczy o wysokiej kompetencji socjopragmatycznej uczestników badania od jego samego początku, to w perspektywie czasu (32 miesiące) skala zmian w ich KP jest nieistotna statystycznie. Autorka w sposób metodologicznie ugruntowany pokazuje również, że na realizację próśb w języku angielskim przez Polaków wpływają czynniki niebrane do tej pory pod uwagę. Proponuje mianowicie, że część różnic w realizacjach pragmalingwistycznych można wytłumaczyć na podstawie zmiennej, którą nazywa 'prognozą przyszłego dystansu społecznego'. Zmienna ta w sposób statystycznie potwierdzony wpływa na pragmalingwistyczny kształt próśb.

W obliczu braku wyraźnych postępów w obu badanych grupach (w badaniu podłużnym i przekrojowym) oraz faktu, że obie grupy wykazują te same sfosylizowane cechy interjęzykowej KP, autorka wysuwa tezę, iż typowe dla Polaków użycie zasobów pragmalingwistycznych jest uwarunkowane istnieniem 'akcentu pragmatycznego'.